

Міністерство аграрної політики України
Вінницький державний аграрний університет

Бібліотека

ЧОРНИЙ БІЛЬ УКРАЇНИ

Бібліографічний список

Вінниця – 2011

**Міністерство аграрної політики України
Вінницький національний аграрний університет
Бібліотека**

ЧОРНИЙ БІЛЬ УКРАЇНИ

Бібліографічний список

Вінниця – 2011

УДК 621.39.586:01

ББК 91.9:68

Ч-75

Бібліографічний список присвячений 25-й річниці аварії на Чорнобильській АЕС. Чверть століття після Чорнобильської трагедії людство пам'ятає причини, наслідки, чисельні жертви та проблеми атомної катастрофи на річці Прип'ять.

В бібліографічний список увійшов перелік літературних джерел з даної тематики.

Видання частково анотоване, розраховане на студентів, магістрів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів.

Упорядники:

О. А. Шевчук,
Н. Г. Дудкевич

Редактори:

Г. М. Калінкіна,
Л. В. Кулакевич

Відповідальна за випуск:

Н. С. Головка

Чорний біль України : бібліограф. список [Текст] / ВНАУ ; упорядн. О. А. Шевчук, Н. Г. Дудкевич. – Вінниця, 2011. – 34 с. : іл.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА

Приблизно о 1:23:50 26 квітня 1986 року на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС стався вибух, який повністю зруйнував реактор. Будівля енергоблока частково обвалилася, при цьому, як вважається, загинула 1 людина – Валерій Ходимчук. У різних приміщеннях і на даху почалася пожежа. Згодом залишки активної зони розплавилася. Суміш з розплавленого металу, піску, бетону і частинок палива розтікалася під реакторними приміщеннями. В результаті аварії стався викид радіоактивних речовин, у тому числі ізотопів урану, плутонію, йоду-131 (період напіврозпаду 8 днів), цезію-134 (період напіврозпаду 2 роки), цезію-137 (період напіврозпаду 30 років), стронцію-90 (період напіврозпаду 29 років). Ситуація погіршувалася в зв'язку з тим, що у зруйнованому реакторі продовжувалися неконтрольовані ядерні і хімічні (від горіння запасів графіту) реакції з виділенням тепла, з виверженням з розлому протягом багатьох днів продуктів горіння радіоактивних елементів і зараження ними великих територій. Зупинити активне виверження радіоактивних речовин із зруйнованого реактора вдалося лише до кінця травня 1986 року мобілізацією ресурсів усього СРСР і ціною масового опромінення тисяч ліквідаторів.

Спершу керівництво УРСР та СРСР намагалося приховати масштаби трагедії, але після повідомлень із Швеції, де на Фоксмаркській АЕС були знайдені радіоактивні частинки, які були принесені з східної частини СРСР та оцінки масштабів зараження, розпочалася евакуація близько 130 000 мешканців Київської області із забруднених районів. Близько 200 000 чоловік було евакуйовано із зон забруднення.

Радіоактивна хмара від аварії пройшла над європейською частиною СРСР, більшою частиною Європи (Східною Фракією, Македонією, Сербією, Хорватією, Болгарією, Грецією, Румунією, Литвою, Естонією, Латвією,

Фінляндією, Данією, Норвегією, Швецією, Австрією, Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Нідерландами, Бельгією, Словенією, Польщею, Швейцарією, Німеччиною, Італією, Ірландією, Францією (разом з Корсикою), Великою Британією та островом Мен), східною частиною США. Приблизно 60 % радіоактивних речовин осіло на території Білорусі.

Радіоактивного ураження зазнали близько 600 000 осіб, насамперед ліквідатори катастрофи. Навколо ЧАЕС створена 30-кілометрова зона відчуження.

Спочатку провину за катастрофу покладали виключно, або майже виключно, на персонал. Таку позицію зайняли Державна комісія, сформована в СРСР для розслідування причин катастрофи, суд, а також КДБ СРСР, що проводив власне розслідування. МАГАТЕ у власному звіті 1986 року також в цілому підтримали цю точку зору. Значна частина публікацій у ЗМІ, у тому числі і недавніх, оснований саме на цій версії. На ній же оснований різні художні і документальні твори.

У сучасному викладі, причини аварії такі:

Реактор РБМК-1000 мав ряд конструктивних недоліків, які, на думку фахівців МАГАТЕ, стали головною причиною аварії. Вважається також, що через неправильну підготовку до експерименту з «вибігу» генератора і помилки операторів, виникли умови, в яких ці недоліки проявилися на максимальному рівні. Наголошується, зокрема, що програма не була належним чином погоджена і в ній не відводилося достатньої уваги питанням ядерної безпеки. Після аварії були прийняті заходи для усунення цих недоліків в даних реакторах на інших АЕС.

Чорнобильська катастрофа спричинила великі людські жертви і Чорнобиль став символом атомної небезпеки у світовому масштабі.

Населення району Чорнобиля (175 тисяч) і міста Чорнобиля (14 тисяч) значною мірою було евакуйоване. Однак в місті і в 2010 році продовжує проживати невелика кількість населення – ті, хто відмовилися залишити рідне місто. Місто є адміністративним центром управління Чорнобильської зони відчуження – в ньому знаходиться Державний департамент Адміністрація Зони Відчуження та Зони Безумовного (Обов'язкового) Відселення.

В Чорнобилі дислокується рота охорони Міністерства внутрішніх справ, яка здійснює охорону (патрулювання) території зони відчуження, а також проводить нагляд за Контрольно-пропускним режимом зони на 9-ти КПП. Завдяки роботі міліції виявляються та фіксуються факти проникнення на територію зони відчуження екстремальних туристів з чорнобильського сталкерства, а також осіб, що займаються мародерством.

ЧОРНОБИЛЬСЬКІ РАНИ НЕ ГОЯТЬСЯ

Катастрофа на Чорнобильській АЕС, у результаті якої значна територія Білорусії, України й Росії виявилася ураженою радіоактивними викидами, змушує серйозно задуматися про технологічну дисципліну на атомних електростанціях, частина яких має потребу в реконструкції й модернізації.

Здійснюється комплекс додаткових заходів по посиленню безпеки експлуатованих атомних реакторів. Зроблено екологічні експертизи проектів, споруджуваних АЕС і ТЕС і інших об'єктів з атомними енергетичними установками. Реалізується програма використання нетрадиційних, екологічно безпечних джерел енергії, і будівництва дослідно-експериментальних АЕС із різними типами й схемами розташування атомних реакторів.

Катастрофу на Чорнобильській атомній електростанції численна кількість фахівців вважає найстрашнішою в історії людства, як за обсягом, так і за різноманітністю наслідків. Зона катастрофи, котра названа ще «мертвою зоною», магнітом притягує до себе вчених, одних з яких цікавить вивчення впливу радіонуклідів та іонізуючого випромінювання на фауну та флору, інші ж спостерігають за станом здоров'я ліквідаторів та евакуйованих.

Відповідно, при такому нагляді було помічено безліч курйозних, випадків, котрі не вписуються в рамки природи за нормальних умов. За такими мотивами було написано вже чимало наукових праць та декілька книг.

Порівняно детально вивчено ліси навколо Прип'яті, де подекуди від опромінення хвойні дерева загинули ще у 1986 році. Надзвичайно цікавими для дослідників видаються випадки генетичних змін рослин, котрі зустрічаються доволі часто. Виявляються вони у змінах кольору та форм багатьох квітів та рослин, викривленні пагонів та багатократному видовженні голок ялин. Катастрофа поставила свій слід і на тваринному світі певним чином, який

виявився набагато серйознішим, ніж ураження рослин. В лісі, всипаному викидом, було знищено більшість комах, які жили у верхньому сантиметрі ґрунту. Не раз було помічено тварин з лисими лапами й низами животів. Домашні ж тварини, яких кинули напризволяще, згруповувалися у зграї та знищували одна одну чи слабших істот. Що ж до пернатих, то несподівано великим виявилось забруднення тіл водних птахів, котрі харчуючись у мулі, розносять радіонукліди далеко поза межі 30-кілометрової зони. Вода дуже інтенсивно переносить радіонукліди, в той час як вітрове перенесення майже відсутнє.

Найважливішою проблемою лишається визначення точного впливу чорнобильських радіонуклідів на людей, бо неможливо навіть встановити повну дозу внутрішнього та зовнішнього опромінення. А навіть якби це й вдалося, то ніхто точно не може передбачити ефект біодії. В офіційних документах Радянського Союзу йдеться про смерть менше 30 осіб. Звісно, що такі дані неправдиві і загинуло людей набагато більше, однак точна кількість жертв залишається чи то досі невизначеною, чи то невідомою. Ще й понині на забруднених територіях постійно люди опромінюються невеликими, але відповідно вищими від допустимих для населення рівнів, дозами – понад 1 млн осіб, з яких не менше 200 тис. – діти. Радіобіологи наголошують, що наслідком опромінення буде помітне збільшення кількості захворювань щитовидної залози, очей, випадків лейкемії, анемії, алергій тощо.

Бібліографічний список літератури

1. **Авсеєнко, В. Ф.** Дозиметрические и радиометрические приборы и измерения / В. Ф. Авсеєнко. – К. : Урожай, 1990. – 144 с.
Приведены данные по основам радиологии, дозиметрии и экспрессным методам определения радиоактивности пищевых продуктов, воды, почвы и других объектов окружающей среды. Описаны применяемые в быту дозиметры и радиометры.
2. **Амджадін, Л.** Постчорнобильський соціум: ризики та шанси виживання / Л. Амджадін, Ю. Саєнко, Н. Ходорівська // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 4. – С. 126–146.
3. **Антонов, В. П.** Уроки Чернобыля: Радиация, жизнь, здоровье / В. П. Антонов ; Общество «Знание» Украинской ССР. – К. : Знание, 1989. – 112с.
Даются анализ, оценка и прогнозы медико-биологических последствий чернобыльской аварии, рассматриваются проблемы стресса, с которыми недостаточно знакомы не только широкие слои населения, но и многие ученые, общественные деятели, медицинские работники. Это одна из причин устойчивости радиофобических стрессов, последствия которых могут оказаться более неблагоприятными, чем радиационные.
4. **Багнюк, В.** Час міняти енергетичну стратегію / В. Багнюк // Надзвичайна ситуація. – 2001. – № 5. – С. 46–49.
5. **Барановська, Н.** Стан розробки Чорнобильської проблеми історичною наукою України / Н. Барановська // Історичний журнал. – 2006. – № 2. – С. 48–54.
6. **Барановська, Н.** Україна та Білорусь: спільне й особливе у національній ідентичності на тлі Чорнобильської катастрофи / Н. Барановська // Університет. – 2009. – № 3. – С. 51–73.
7. **Безносько, О.** Аварийный бренд / О. Безносько, К. Панова // Корреспондент. – 2007. – № 17. – С. 16–17.
8. **Безотеческий, В. Б.** Вплив радіації на життєдіяльність людини / В. Б. Безотеческий // Безпека життєдіяльності. – 2008. – № 3/4. – С. 45–48.
9. **Бітнер, О.** Чорнобиль стане економічно безпечним // Урядовий кур'єр. – 2010. – 1 черв.

10. **Блажчук, К.** Удосконалюємо класифікатор надзвичайних ситуацій / К. Блажчук // Надзвичайна ситуація. – 2010. – № 1. – С. 22–23.

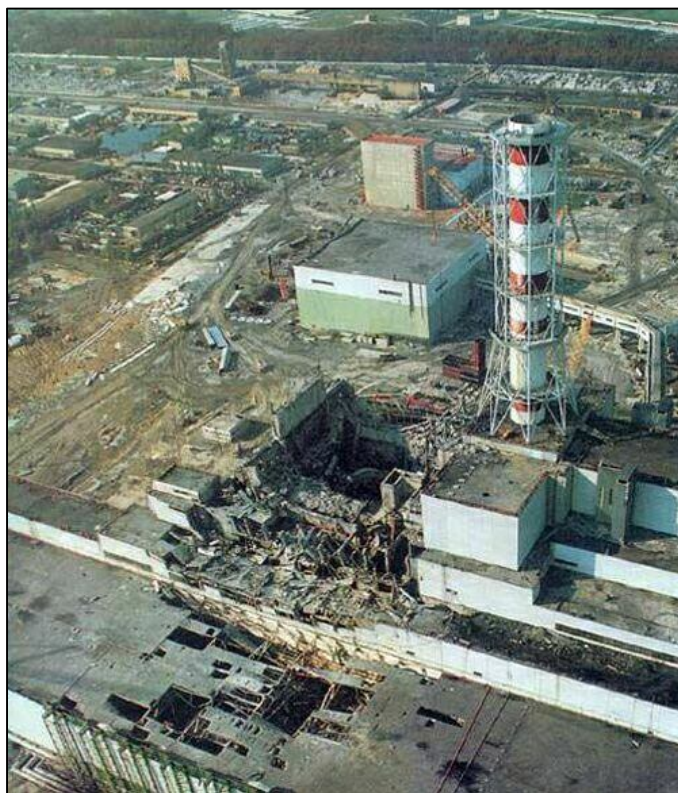
11. **Бондар, Ю. О.** Залежність «доза-ефект» при хронічному опроміненні сосни звичайної в зоні відчуження Чорнобильської АЕС / Ю. О. Бондар, В. О. Кашпоров, В. І. Йощенко // Науковий вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. – 2009. – №132. – С. 254–263.

12. **Гайченко, В. А.** Мінливість краніометричних ознак мишоподібних гризунів в умовах зони відчуження Чорнобильської АЕС / В. А. Гайченко, В. М. Титар // Науковий вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. – 2009. – № 134. – С. 328–337.

13. **Глазко, В. І.** Популяційно-генетичні наслідки Чорнобиля / В. І. Глазко, Т. Т. Глазко // Безпека життєдіяльності. – 2004. – № 10. – С. 9–16.

14. **Глумин, П.** Каникулы сталкеров / П. Глумин // Корреспондент. – 2010. – № 1. – С. 26–27.

15. **Грабовський, В. А.** Чорнобильська катастрофа: контроль радіоактивного забруднення довкілля / В. А. Грабовський // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 3. – С. 32–36.

16. **20 років Чорнобильської катастрофи: підсумки і перспективи** // Екологічний вісник. – 2006. – № 5. – С. 20–23.

17. **20 років Чорнобильській трагедії** // Пожежна безпека. – 2006. – № 4. – С. 1–39.

18. **20 років трагедії на Чорнобильській АЕС** // Безпека життєдіяльності. – 2006. – № 3. – С. 2–47.

19. **До питання прогнозування** виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру / А. М. Полежаєв, С. Ковжого, О. Д. Малько, А. Ф. Лазутський // *Безпека життєдіяльності*. – 2007. – № 12. – С. 22–24.

20. **До питання створення** підсистеми прогнозування можливості виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру / А. М. Полежаєв, С. О. Ковжого, А. Ф. Лазутський, О. Д. Малько // *Безпека життєдіяльності*. – 2008. – № 11/12. – С. 15–17.

21. **Досвід подолання наслідків** Чорнобильської катастрофи (сільське та лісове господарство) / П. П. Надточій, А. С. Малиновський, А. О. Можар та ін. – К. : Світ, 2003. – 371 с.

Висвітлені екологічні проблеми на радіоактивно забрудненій території України та шляхи їх розв'язання.

22. **Дильовий, М.** Генетично модифіковані продукти – з Едему чи з Чорнобильської зони? / М. Дильовий // *Агроогляд*. – 2004. – № 1. – С. 6–7.

23. **Дмитренко, Г. В.** Державне управління в контексті ефективності використання бюджетних коштів, виділених на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи / Г. В. Дмитренко // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2010. – № 9. – С. 82–85.

24. **Иллеш, А. В.** Репортаж из Чернобыля: Записки очевидцев. Комментарии. Размышления / А. В. Иллеш, А. Е. Пральников. – М. : Мысль, 1987. – 157 с.

Книга рассказывает об аварии на четвертом энергоблоке Чернобыльской АЭС в конце апреля 1986 г., о ликвидации ее последствий. Журналисты были в числе первых командированы газетой «Известия» и в течение полугода работали там. Их репортажи и стали основой настоящей книги. Чернобыльская авария – событие, взволновавшее всю планету. Поэтому в книге нашли свое отображение выводы советских и международных экспертов и организаций относительно случившегося, дальнейшего развития атомной энергетики, ее безопасности для жизни человека.

25. **Йощенко, В. І.** Річна динаміка питомої активності ^{137}Cs та ^{90}Sr в штучних соснових насадженнях Чорнобильської зони відчуження / В. І. Йощенко, Ю. О. Бондар // *Науковий вісн. Нац. аграр. ун-ту*. – 2008. – № 118. – С. 222–227.

26. **Жаровська, І. А.** Чорнобиль! Ти у моїй крові! / І. А. Жаровська // *Шкільна бібліотека*. – 2006. – № 3. – С. 71–75.

27. **Карта радиационной обстановки** на территории Украины. – М. : Госгеодезия СССР, 1991.

Вмещает 4 карты, в том числе о загрязнении территории Украины стронцием-90, плутонием-239+240, а также памятку для населения, которое проживает на загрязненной территории.

28. **Квурт, К.** Чернобыль – це назавжди / К. Квурт // Науковий світ. – 2011. – № 4. – С. 2–3.

29. **Клименко, О.** Самосели. Життя всупереч заборонам // Голос України. – 2010. – 24 квіт.

30. **Коваленко, Т. О.** Земельні права громадян, які постраждали внаслідок Чернобыльської катастрофи: проблеми реалізації / Т. О. Коваленко // Земельне право України. – 2006. – № 7. – С. 20–27.

31. **Коваленко, А. П.** Чернобыль сегодня и завтра / А. П. Коваленко, А. А. Карасюк. – К. : Знание, УССР, 1988. – 48 с.

В брошюре представлены ответы на вопросы, наиболее часто задаваемые советскими и иностранными журналистами при посещении созданной вокруг Чернобыльской АЭС 30-километровой зоны, а также по «прямому проводу», установленному в отделе информации и международных связей ПО «Комбат» в г. Чернобыле.

32. **Козир, В. М.** Проблеми запобігання техногенних та природних надзвичайних ситуацій / В. М. Козир // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 1. – С. 135–138.

33. **Кокіна, В.** Зона відчуження: 21 рік після аварії // Урядовий кур'єр. – 2007. – 26 квіт.

34. **Корсак, К.** Людський чинник у Чернобыльській та інших катастрофах / К. Корсак, О. Косенко // Науковий світ. – 2008. – № 4. – С. 12–14.

35. **Костенко, В.** Імітація навколо «саркофага» / В. Костенко // Україна молода. – 2009. – 17 черв. – С. 8–9.

36. **Кочетков, Ю. В.** Державний контроль у сфері захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС та надзвичайних ситуацій: до питання визначеності у використанні термінології у законодавстві та правовій доктрині / Ю. В. Кочетков // Митна справа. – 2006. – № 6. – С. 52–54.
37. **Кочетков, Ю.** Сутність державного контролю у сфері захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС та надзвичайних ситуацій / Ю. Кочетков // Митна справа. – 2007. – № 3. – С. 66–71.
38. **Кринична, І. П.** Вплив державних управлінських рішень на подолання медичних наслідків Чорнобильської катастрофи / І. П. Кринична // Держава та регіони. Серія. Державне управління. – 2008. – № 2. – С. 130–134.
39. **Кринична, І. П.** Державне управління розвитком екологічної безпеки населення України: [на прикладі аварії на Чорнобильській АЕС] / І. П. Кринична // Держава та регіони. Серія. Державне управління. – 2008. – № 3. – С. 112–116.
40. **Кугно, І.** Україна пам'ятає героїв Чорнобиля: [Минув 21 рік з дня аварії на ЧАЕС] / І. Кугно // Надзвичайна ситуація. – 2007. – № 5. – С. 6–9.
41. **Куркин, Б. А.** Бремя «мирного» атома. – М. : Мол. Гвардия, 1989. – 269 с.
Первая книга серии «Свободная трибуна» посвящена наиболее остро звучащим сегодня экологическим проблемам, а именно: вопросам нынешнего состояния и перспективам развития ядерной энергетики в СССР. Трагические и горькие уроки чернобыльской катастрофы говорят сами за себя: к использованию «мирного атома» мы должны относиться с предельной осторожностью, помня о том, что в любой момент он может стать неконтролируемым и стоит человеку невозможных потерь. Автор книги призывает к незамедлительному поиску новых подходов к решению сложных экологических вопросов.
42. **Кутиркін, А.** Деякі актуальні проблеми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи / А. Кутиркін // Юридична Україна. – 2010. – № 9. – С. 101–105.
43. **Левченко, О. Г.** Хіросіма-Нагасакі-Чорнобиль: уроки та застереження / О. Г. Левченко, Є. П. Маслов // Безпека життєдіяльності. – 2010. – № 3. – С. 25–26.
44. **Литвиненко, Н.** Під Чорнобильською хмарою... / Н. Литвиненко // Сільські вісті – 2010. – 4 листоп. – С. 1.

45. **Лобус, С.** Подолати відчуження / С. Лобус, А. Чирва // Урядовий кур'єр. – 2007. – 31 трав.

46. **Лукашевич, В.** Волинь: життя після Чорнобиля / В. Лукашевич // Надзвичайна ситуація. – 2010. – № 4. – С. 8–10.

47. **Матвєєва, В.** Компенсаційні виплати чорнобильцям – тепер за новим порядком / В. Матвєєва // Податки та бухгалтерський облік. – 2005. – № 85. – С. 45–49.

48. **Моніторинг впливу наслідків аварії на Чорнобильській АЕС на сперматогенез тварин за результатами гістологічних досліджень сім'яників бугаїв і кнурів** / Б. Борисевич, О. Гавриленко // Ветеринарна медицина України. – 2008. – № 3. – С. 36–38.

49. **Морозюк, Н.** Поняття добра і зла в Чорнобильських оповіданнях Євгена Гуцала / Н. Морозюк // Дивослово. – 2007. – № 4. – С. 32–33.

50. **Мужність і біль Чорнобиля** // Шкільна бібліотека. – 2006. – № 3. – С. 76–78.

51. **Овсієнко, В.** Уроки Чорнобиля, Артемівська та Новобогданівки / В. Овсієнко // Пожежна безпека. – 2005. – № 5. – С. 26.

52. **Нягу, А.** Що треба знати про радіацію? / А. Нягу // Науковий світ. – 2008. – № 5. – С. 18–19.

53. **Олександров, О.** Принципи та шляхи запобігання надзвичайним ситуаціям / О. Олександров, Р. Надь // Надзвичайна ситуація. – 2009. – № 5. – С. 34–37.

54. **Омелянчук, І.** Задавнений біль Чорнобиля / І. Омелянчук // Урядовий кур'єр. – 2007. – 26 квіт.

55. **Омеляшко, Р.** «У Чорнобильській зоні ще багато недосліджених сіл» // Урядовий кур'єр. – 2010. – 15 трав.
56. **Омельянець, М. І.** Стан виконання заходів протирадіаційного захисту жителів радіоактивно забруднених територій України / М. І. Омельянець [та ін.] // Агроекологічний журнал. – 2010. – № 2. – С. 27–34.
57. **Перцьовий, І. В.** Екологічні наслідки впливу Чорнобильської катастрофи на ґрунти сільськогосподарських угідь ТОВ «Іванівське» та ДП «Навчально-дослідне господарство БДАУ» / І. В. Перцьовий // Вісн. Білоцерк. держ. аграр. ун-ту. – 2006. – Вип. 43. – С. 93–97.
58. **Петрушенко, М.** «Ми гарантуємо якість лікування»: Чорнобиль: 25 років нашого життя / М. Петрушенко // Голос України. – 2011. – 2 квіт.
59. **Петрушенко, М.** «Ніхто не думав, що хати залишаться сиротами, а села підуть у небуття»: [Чорнобиль: 25 років нашого] / Голова держкомісії з відселення 30-км зони аварії на ЧАЕС Василь Сінько / М. Петрушенко // Урядовий кур'єр. – 2011. – 24 берез. – С. 17.
60. **Преображенська, Н.** Жорстока підлість Чорнобильщини / Н. Преображенська // Літературна Україна. – 2009. – 23 квіт.
61. **Плосконос, Г. М.** Економічні проблеми мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи / Г. М. Плосконос, О. Д. Онопрієнко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11. – С. 192–197.
62. **Порівняльний аналіз якості харчових продуктів у постчорнобильський період у Житомирській області** / В. Котелевич, В. Федотов, М. Бондар, В. Кравченко // Ветеринарна медицина України. – 2005. – № 10. – С. 32–34.
63. **Порівняльний аналіз якості харчових продуктів у постчорнобильський період у Рівненській області** / В. Котелевич, В. Федотов, Г. Олійник, О. Ласкевич // Ветеринарна медицина України. – 2005. – № 4. – С. 34–35.
64. **Прилипко, В. А.** Трудоресурсний потенціал та працевзабезпечення населення окремих населених пунктів, що зазнали дії наслідків Чорнобильської катастрофи / В. А. Прилипко, Н. В. Гунько, І. М. Пустовіт // Науковий вісн. Нац. аграр. ун-ту. – 2008. – № 125. – С. 55–64.

65. **Прокопчук, С.** Сталкери мимоволі: [нотатки неупередженого ліквідатора напередодні трагічного ювілею] / С. Прокопчук // Урядовий кур'єр. – 2011. – 30 берез.

66. **Пропозиції Всеукраїнської екологічної ліги до «Пріоритетів діяльності на період 2008-2011 роки»** Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи // Екологічний вісник. – 2008. – № 2. – С. 2–4.

67. **Радіаційна ситуація в Україні у 2005-2009 роках** / В. Гірій, І. Дубровіна, О. Косовець // Надзвичайна ситуація. – 2010. – № 4. – С. 24–27.

68. **Рекомендації по веденню сільського господарства в умовах радіоактивного забруднення території України в результаті аварії на Чорнобильській АЕС на період 1996-1998 рр.** / М-во сільського господарства і продовольства України, УААН. – К. : Нива, 1996. – 56 с.

69. **Рой, Ю.** Розв'язати цю проблему – наш обов'язок... і доля / Ю. Рой // Надзвичайна ситуація. – 2001. – № 5. – С. 12–14.

70. **Рой, Ю.** Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської

катастрофи / Ю. Рой // Надзвичайна ситуація. – 2009. – № 3/4. – С. 12–18.

71. **Рофман В. М.** Что произошло в Чернобыле? / В. М. Рофман // Екологія плюс Е+. – 2008. – № 1. – С. 18–20.

72. **Рудя, К.** Анатомія руйнівних процесів на четвертому блоці Чорнобильської АЕС / К. Рудя // Пожежна безпека. – 2005. – № 5. – С. 22–23.

73. **Сіліна, А.** Щодо визначення поняття «надзвичайна ситуація» / А. Сіліна // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 3. – С. 72–74.

74. **Стеблюк, М. І.** Захист населення при аваріях на радіаційних об'єктах / М. І. Стеблюк // Науковий вісн. Нац. аграр. ун-ту. – 2008. – № 125. – С. 132–139.
75. **Стоєцький, В.** Чорнобиль. Наш біль. Наша пам'ять / В. Стоєцький // Безпека життєдіяльності. – 2010. – № 5. – С. 12–13.
76. **Ткачук, І.** «До Чорнобильської трагедії суспільство втратило інтерес» / І. Ткачук // Україна молода. – 2009. – 25 квіт.
77. **Федоров, О.** Забезпечення населення індивідуальними засобами радіаційного й хімічного захисту – міфи та реалії / О. Федоров // Надзвичайна ситуація. – 2010. – № 5. – С. 14–21; С. 44–47.
78. **Федченко, А.** После аварии на «Фукусиме-1» Чернобыль официально открыли для туристов / А. Федченко // Комсомольская правда в Украине. – 2011. – 30 марта.
79. **Хобич, О.** Податкові пільги для осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи / О. Хобич // Вісн. податк. служби України. – 2010. – № 15. – С. 30–31.
80. **Хрусталеv, А.** Жители земель, загрязненных в результате аварии на ЧАЭС: «Нам бы только немного внимания со стороны центральной власти, а дальше уже сами ситуацию изменим» / А. Хрусталеv // Комсомольская правда в Украине. – 2011. – 2 апр.
82. **Цюпа, Н.** Чорнобиль: погляд через чверть століття / Н. Цюпа // Сільські вісті. – 2011. – 24 берез.
83. **Чорнобиль: з роками проблеми загострюються...** // Юридичний вісник України. – 2009. – 25 квіт., № 17. – 1 трав.
84. **Чорнобиль – наша печаль і скорбота** // Дивослово. – 2006. – № 4. – С. 24–28.
85. **Чорнобиль не має сьогодні меж** // Шкільна бібліотека. – 2006. – № 3. – С. 79–81.
86. **Чорнобиль: трагедія і подвиг** // Надзвичайна ситуація. – 2006. – № 3. – С. 1–53.

87. **Чорнобиль туристичний?** : [до 25-ї річниці аварії на Чорнобильській АЕС] // *Голос України*. – 2011. – 30 берез.

88. **Чорнобильська катастрофа: її причини та наслідки** // *Подільська зоря*. – 2010. – 22 квіт.

89. **Чешко, В. Ф.** Глобальні трансформації адаптивної стратегії техногенної цивілізації. Чорнобиль як проблема практичної філософії / В. Ф. Чешко // *Безпека життєдіяльності*. – 2005. – № 9. – С. 26–33.

90. **Чубенко, А.** Напрями вдосконалення правової регламентації функцій Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи / А. Чубенко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2005. – № 10. – С. 105–107.

91. **Чубенко, А.** Підвищення ефективності правового регулювання статусу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи / А. Чубенко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2005. – № 12. – С. 112–114.

92. **Шашкевич, Л.** Проблеми Чорнобиля, як і завжди, актуальні / Л. Шашкевич, К. Луцевський // *Фінансовий контроль*. – 2010. – № 1. – С. 21–24.

93. **Шитюк, К. Ф.** Аналіз закономірностей розподілу ^{90}Sr і ^{137}Cs в структурних компонентах сосни звичайної в умовах неоднорідно забруднених лісових екосистем зони відчуження Чорнобильської АЕС / К. Ф. Шитюк // *Науковий вісн. Нац. аграр. ун-ту*. – 2007. – № 107. – С. 129–136.

94. **Шуткевич, О.** Чорнобильські рани не гояться // *Вінницька газета*. – 2007. – 26 квіт.

95. **Яковенко, С. І.** Принципи, організаційні форми та методи психологічної допомоги потерпілим від Чорнобильської катастрофи / С. І. Яковенко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 2. – С. 13–20.

96. **Ядерный след** / В. С. Губарев, И. Камиока, И. К. Лаговский и др. ; сост. Энергоатомиздат, 1990. – 104 с. : ил.

В книге советские и японские журналисты рассказывают о развитии ядерной энергетики, об авариях на Южном Урале и в Чернобыле, и мерах по ликвидации их последствий, о влиянии аварий на экологию. Впервые рассказывается об урановом руднике и перерабатывающем заводе в г. Шевченко. Советские журналисты рассказывают об атомной промышленности Японии.

97. **Яремчук, А.** Опромінені болем. 20 років тому сталася найбільша у світі техногенна катастрофа на Чорнобильській АЕС / А. Яремчук // Українська культура. – 2006. – № 3/4. – С. 6–7.

Музеї, пам'ятники, меморіали

Зараз у Києві діє національний музей «Чорнобиль», в якому можна дізнатися про подробиці аварії, переглянути особисті речі ліквідаторів, історичні фото, документальні фільми про Чорнобиль. Музей знаходиться поблизу метро Конtrakтова площа за адресою провулок Хоревий 1.

В Києві також є пам'ятник Жертвам Чорнобильської аварії з написом: «І мертвим, і живим та ненародженим» на алеї героїв у Чернігові, до 10 річниці аварії відкрито пам'ятний знак «Пам'ять Чорнобиля», за участю президента Леоніда Кучми. 26 квітня до 10 річниці аварії з ініціативи пожежної частини № 4 з Чорнобиля біля в'їзду до міста було відкрито пам'ятник пожежним, які ціною власного життя гасили пожежу після аварії. На пам'ятнику можна прочитати короткий напис: «Тим, хто врятував світ».

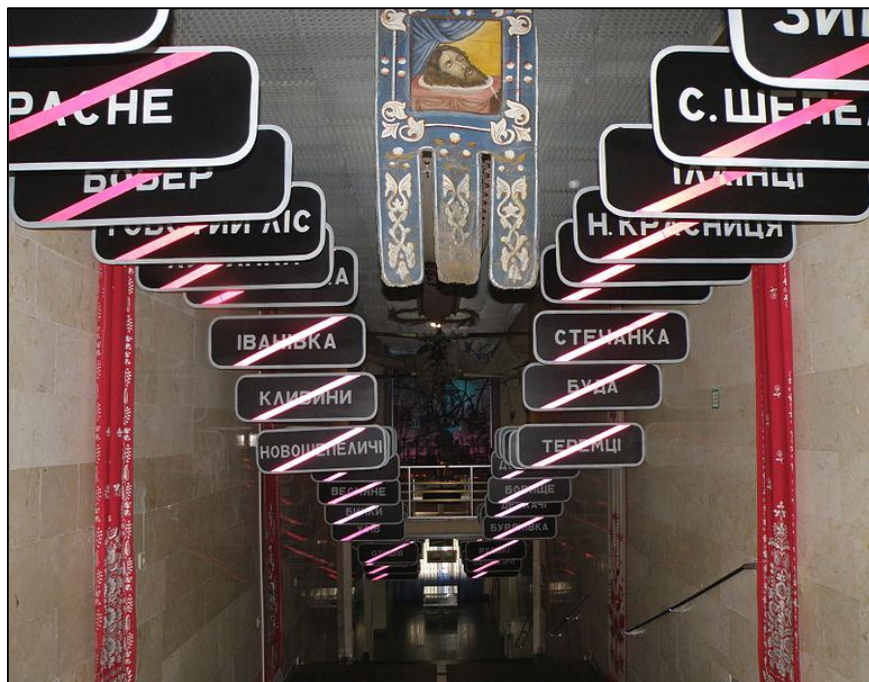
Слід зауважити, що пам'ятники ліквідаторам і жертвам Чорнобильської аварії є в багатьох містах України, Росії та Білорусі.

Для допомоги жертвам Чорнобильської катастрофи організована велика кількість як українських так і міжнародних організацій. Зокрема, в Японії діє Фонд дітей Чорнобиля, який організує кампанії збору пожертв та благодійні концерти. Наприклад, в таких концертах часто бере участь японська бандуристка та співачка українського походження Гудзій Наталія.

Чорнобильський дзвін, Дніпропетровськ

Знаки 3
перекресле-ними
назвами міст і сіл,
населення яких
було відселено,
музей Чорнобиля,
Київ

Пам'ятник
жертвам
Чорнобиля,
Київ

Пам'ятник жертвам
Чорнобиля, Рівне

Пам'ятник
жертвам аварії на
ЧАЕС, Ковель

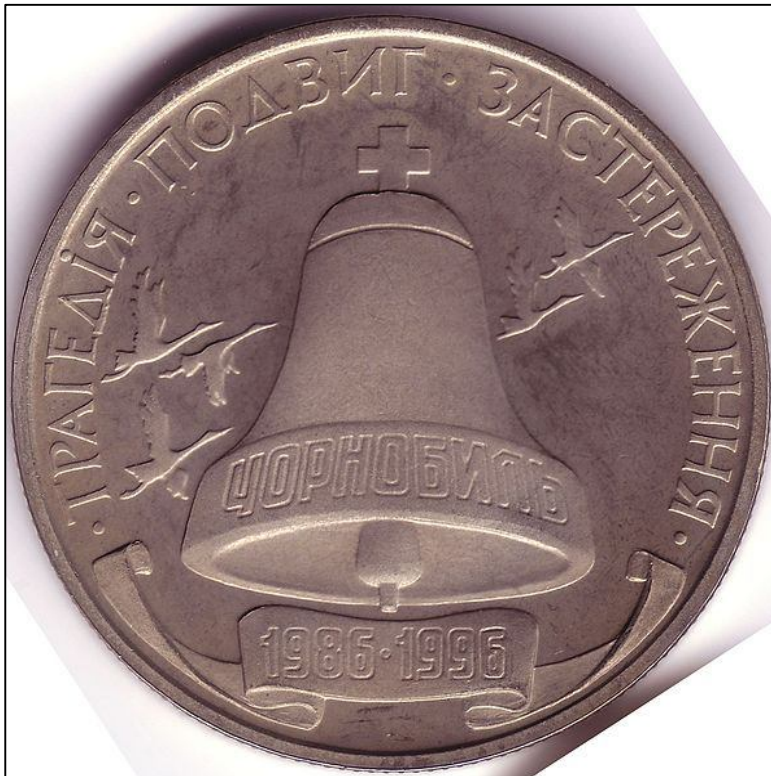

Пам'ятник жертвам
Чорнобиля,
Кузнецовськ

Пам'ятний знак
феодосійцям-ліквідаторам
аварії на Чорнобильській
АЕС, Феодосія

Пам'ятна монета НБУ до 10-річчя аварії на станції

Пам'ятник жертвам Чорнобиля, Хорол

Чорнобиль очима наших студентів.

25 років потому...

ЗМІСТ

1. Чорнобильська катастрофа.....	5
2. Чорнобильські рани не гояться.....	8
3. Бібліографічний список літератури.....	10
4. Музеї, пам'ятники, меморіали.....	21
5. Чорнобиль очима наших студентів. 25 років потому... ..	26

ЧОРНИЙ БІЛЬ УКРАЇНИ

Бібліографічний список

Упорядники:	О. А. Шевчук, Н. Г. Дудкевич
Редактори:	Г. М. Калінкіна, Л. В. Кулакевич
Відповідальна за випуск:	Н. С. Головка

Підписано до друку 14.04.2011 р. Формат А5 (143,5x210 мм)
Ум. друк. арк. 7,875. Тираж 20 прим.
Зам. № _____

